

Staten som stedsbygger

Steder og byer trues av bygherrer med liten respekt for lokale særpreg og kvaliteter. Alt for ofte dumper bygninger ned i etablerte og harmoniske steds miljøer som fremmede objekter ute av skala og format, ofte med kontrasterende og fremmedgjørende formgivning og materialbruk.

By- og stedsutvikling har lav prestisje blant arkitekter. Utdanningen av arkitekter vektlegger i for stor grad forming av bygg som enkeltstående objekter med den følge at det ligger større prestisje blant faggruppen i å vise dyktighet som skaper av «enestående» arkitektur enn å konstruere de vellykkede sammenhengene.

Hvem er egentlig stedets aktor i denne tid da alle aktører i byggeprosessene sloss for sine egne interesser? Egentlig ingen! Arkitektene er som beskrevet opptatt av prestisjen som ligger i å være modige nok til å skape brudd og med det tilfredsstillende sitt eget fagmiljø. Utbyggere er opptatt av å maksimere antallet kvadratmeter og få gjennomført byggeprosessene på kortest mulig tid. Lokale planmyndigheter har ikke ressurser nok til å legge sterke føringer for helhetlig steds- eller byutvikling. Disse forvaltere besitter kun midler til å bruke sine forsiktige rødplyanter når utbyggere promoterer sine investeringer. Politikere er så ukristisk opptatt av å «få til noe» at enhver røst mot et byggeprosjekts utforming blir sett på som bakstreversk.

I dette bildet opptrer også Statsbygg og andre stats-eide byggeinstitusjoner som Entra og ROM eiendom. Er det grunnlag for å kunne hevde at det er råt parti når staten beveger seg inn i byer og tettsteder med sine prosjekter? Statlige investeringer er alltid velkomne. Prosjektene er som regel tunge garantister for inntekter i de samfunnene man skal bygge i. Både i byggeperiode og etterbruk tilbys sikre arbeidsplasser. Småbyer og tettsteder gnir seg i hendene over denne statlige lottogevinsten. Statlig initierte bygninger er ofte dimensjonerte etter byråkratiske behov og de inneholder som oftest institusjoner som er større enn stedet de kommer til. I Oslo har vinnerutkastet for Vestbanen høstet storm. Man skal her tjene det offentlige arealbehov. Det er samtidig skapt en arena der arkitekturen kan utfolde seg uten at byens borgere i tilstrekkelig grad er rådspurt om forutsetningene i programmet. Man har gjen-

nomført en konkurranse der byformingen er blitt et produkt av arkitekturen. Man utfordrer med en sammenblanding av offentlig og privat økonomi. Når staten går inn i lokale byggeprosjekter bør man starte planlegging ved å vektlegge sted og ikke bygning. Hvordan kan det nye bygget bidra til å forsterke stedet? Man kan lære av den stadig voksende bevegelsen for «new urbanism» i USA der alle aktører og interessegrupper får være med å fremme sine ideer og delta i beslutningsprosessene fra første stund.

Vi opplever for tiden stor oppmerksomhet om arkitektur i mediene. Kanskje mest i Oslo er man fri til å uttale seg. Mindre byer og tettsteder lider av at det hører med til sjeldenhetene at man får en konstruktiv debatt om stedsutvikling og arkitektur. Få faglig kompetente tør uttale seg bl.a. i frykt for å bli tatt til inntekt for eget kandidatur til oppdragene. I 2002 ble det foreslått å rive en trebygning fra 1700-tallet i Kragerø. Hovedargumentet var at man med et nybygg ville få statlige midler (Entra) som utbygger. Ingen andre i sørlandsbyen har kunnet stille opp med tilsvarende økonomi og ressurser til et slikt grep. Et av hovedargumentene for å tillate en banalisering av byens historiske kjerne var at dette ville bringe ny økonomi til Kragerø. Heldigvis førte lokale aksjonisters arbeid frem og riving og nybygg ble stoppet.

Tunge statlige aktører bør vise særlig forsiktig ydmykhet i sine byggesaker. Man må vektlegge tilpassing og utbygging i harmoni med lokal byggeskikk. Dersom staten som utbygger går foran som et godt eksempel vil dette ha stor overføringsverdi til andre utbyggere som kanskje i noen tilfeller vil unngå å bygge konkurrerende bebyggelser. Statlig by- eller stedsreparasjon i stedet for prestisjeobjekter vil bli oppfattet som en gave til våre steder.

Erling Okkenhaug, Allgrønn

